

AN7363

Kent Düşleri 9: Atatürk OrmanÇiftliğiAlanlarıDeğerlendirmeProjesiRaporu:

AOÇ, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş azmin ve kararlılığının bir göstergesi olması için, gerek Ankara, gerekse Türkiye için önemli bir değerdir. 1925 yılında 20 bin dekar arazi üzerine kurulan Atatürk Orman Çiftliği, 1937 yılında 154 bin dekar ulaşılmış ve Atatürk tarafından hazineye bağışlanmıştır. Günümüzde AOÇ arazisi yaklaşık olarak 33 bin dekar almış; satılarak, devredilerek ya da kiralama gibi amaç dışı kullanımlarla arazi varlığının önemli bir kısmını kaybetmiştir (Alpagut, 2010). Başkent in ortasında kalan büyük alanın şimdiye kadar yaşadığı kötü deneyimler, kentsel dinamikler çerçevesinde, bualanın nasıl değerlendirilip yönetileceğine ilişkin politikaların geliştirilmesinin zorunlu kılınmaktadır.

Üst Ölçekte Temel Yaklaşım:

Kuruluşunda kentten kopuk bir arazi olan AOÇ, günümüzde kent içerisinde kalmış bölgesel bir parktır. Bu nedenden dolayı, AOÇ, kent bütününe ve çevresiyle olan ilişkilerinden bağımsız değerlendirilemez. Kentin gelişimi için tarihsel, çevresel ve estetik birçok olanağı içinde barındırması bir mekan olarak, planlamada bu özelliklerinin dikkatle ele alınması gerekmektedir. AOÇ'un korunmasını, sitelenmesini ötürü bir müze gibi ya da yalnızca açık alanların yapılaşmadakı korunması olarak görmemek gerekirken, özgün tarihsel işlevini sürdürülmesinin en önemli koruma kararı olacaktır. Ayrıca, Çiftliği'nin toprakları Atatürk'ün şartlı vasiyeti ile halka bırakıldığı için Çiftlik kuruluş amacına uygun olarak bir proje olmayı devam ettirmelidir.

Ana Kararlar:

Alandaki yapılar ve açık alanlar, "korunacak" ve "müdahale edilecek" başlıkları altında ikiye ayrılmalıdır. AOÇ'un "korunması" için "küçük bir yerleşim modeli" olması ile tarihin merkezdeki alçak katlı yapılar ile eski dokusunu yitirmiş alanların korunması öngörülmektedir. Ayrıca dokunun bütünlüğü açısından; eski Alman Elçiliği konut yapısı, AOÇ eski yönetim yapıları (tekkatli yiğmay yapılar), AOÇ eski lojman yapıları (10. Yıllık Öğretim Okulu'nun komşu yapıları) ve endüstri mirası kapsamına girmediği düşünülen AOÇ arazisindeki diğer üretim yapılarının (Çimento Fabrikası, Traktör Fabrikası, Türkiye Ziraat Donatım Tesisleri) korunması önerilmektedir.

Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun Saray Bölgesi'ni 1. Dereceden 3. Derece sit alanına çeviren karar hakkında Ankara 5. Bölge idare Mahkemesi yürütmeyi durdurmak kararı vermiştir. Saray, mahkemenin söz konusu kararına rağmen inşa edilmiştir. Bu süreçte, Ankara Büyükşehir Belediyesi, mahkemenin yürütmeyi durdurmak kararına rağmen, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni vermiştir (Zaman Gazetesi, 22.11.2014). Ayrıca, Atatürk'ün şartlı vasiyetine ve AOÇ'un kuruluş amaçlarına aykırı olduğu uzmanlarca dile getirilen ve kamuoyunda yoğun eleştiriler alan, hukuken de "kaçak yapı"

AN7363

durumundaki Saray kompleksi, proje önerisinde kapsamındaki ealealınmıştır.

“müdahale edilecek yapılar”

Bunun dışında, Ankapark'ın da içerdiği çok sayıda çevre ölçeğine aykırı ve uyumsuz kapalı alanların nedeni ile kaldırılması önerilmektedir.

Üst Ölçekte Öneriler:

AOÇ'un Erken Cumhuriyet Dönemi'nin “ilk örnek modernite projesi” olması söyleminden yola çıkarak, kısmen özgün işlevini sürdüren mekanları üretim, araştırma-geliştirme, eğlence, spor ve eğitim alanlarını da içinde barındıran bir yerleşkeye dönüştürülerek korunmasının anlamlı olacağı, geniş alan ayılları yeşil dokusunun da geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

AOÇ'un kuruluş amacına dayanarak, tarım ve hayvancılığın bilimsel yöntemlerle geliştirilmesi projede hedeflerinden biri olarak kabul edilmiş ve MKEK Fişek Fabrikası, “Bilimsel Tarım ve Hayvancılık Eğitim Tesisleri”ne; Çimento fabrikası, “Bilimsel Tarım ve Hayvancılık Ar-ge Tesisleri”ne; Sığırcık Tesisleri, “AOÇ Tarım ve Hayvancılık Müzesi”ne ve hipodrom kuzeyinde kalangeniş bir alan “Bilimsel Tarım ve Hayvancılık Uygulama Alanı” olarak önerilmektedir.

AOÇ arazisinin kentle kurduğu ilişkinin güçlendirilmesi bağlamında Ankara Tarihi Kent Merkezi'nden başlayan bir gezi rotası önerilmektedir. Ankara Kalesi'nden başlaması düşünülen rota, Eski Meclisler Bölgesi, Gençlik Parkı, Anıtkabir (açık alanında Beştepe'ye adını veren tümülüslerden ikisi bulunmaktadır), Beştepe Tümülüsleri (diğer üçü), bu proje kapsamında önerilen AOÇ Kültür Parkı, AOÇ Tarihi Merkez, yine bu proje kapsamında günümüzde kapalı durumda olan Hayvanat Bahçesi, eski yapıları korunup, müdahale edilecek bir açık alan olan Ankapark dahil edilerek yeniden düzenlenmek üzere önerilen Botanik Parkı - spor ve piknik alanları ve AOÇ Tarım ve Hayvancılık Müzesi'ne dönüştürülmesi önerilen Sığırcık Tesisleri ile son bulmaktadır.

Ayrıca, AOÇ ölçeğinde bir bisiklet rotası önerilmektedir. Bu rota, hayvanat bahçesi ile Botanik Parkı'nın Çubuk Çayığı kesimindeki bisiklet kiralama noktasından başlayarak, AOÇ Tarihi Merkez üzerinden Sığırcık Tesisleri'ne uğrayarak batıdaki orman alanlarının çevresinden geçip başlangıç noktasına dönmektedir.

Alt Ölçekte Temel Yaklaşım:

Atatürk'ün şartlı vasiyeti ve AOÇ'un kuruluş amaçları doğrultusunda, özellikle Saray Kompleksi ve Ankapark alanlarındaki kamuya kapalı olan yeni yapılaşmanın kaldırılarak, yerini yeşil dokuya bırakması amaçlanmaktadır. AOÇ'un özgün kentsel mimari dokusunun korunması açısından, yaklaşık 1950 ve öncesine ait yapı stoğu (1959 tarihli 1/15.000 ölçekli Ankara Haritası), özgün işleviyle ya da yeniden işlevlendirilerek korunmaktadır.

AN7363

Alt Ölçekte Öneriler:

Ankara ölçüğünde önerilen gezi rotasının önemli duraklarından biri, Ankara'daki 20 civarındaki önemli değert taşıyan tümülüst (Özgüç T., Akok, M., 1947: 27-56) Beştepe bölgesine adını veren beşinin üçünü içermektedir. Günümüzde, Gençler Birliği Spor Tesisleri ot oparkı olarak kullanılan alanda bulunan tümülüstlerden biri, inşaat için kazı yapılarakta taşınmıştır. Anıt abir'deki iki tümülüst ve AOÇ arazisi içindeki üç tümülüstün yerinde bilgi panoları önerilmektedir. 1920'lerden beri yapılan kazılar sonucunda AOÇ bölgesinde Frig Dönemi'ne ait önemli buluntular elde edilmiştir. Tarih merkezdeki hamam yapısının restore edilecek bir "Arkeoloji Müzesi'ne" dönüştürülmesi ve buluntuların buradaki sergilenmesi önerilmektedir.

Tümülüstler den sonrakigezidurağı, Cumhurbaşkanlığı Saray Kompleksi yerine önerilen AOÇ Kültür Parkı'dır. 1959 Ankara haritasında görülen AOÇ Tarihi Merkez üzerinden hayvanat bahçesine uzanan eskidoğrusal aks baz alınmış ve FSMBulvarı'na kadar uzatılmıştır.

Saray Kompleksi'nin bulunduğu alandaki tasarım, iki kıyanında su ögesi eşliğinde bu aks üzerinde şekillenmiştir. Parka, hem kuzey, hem de güney yönünden, ortasında heykel olanküçük bir meydan ile girilmektedir. Parkın güney giriş meydanı nı tabi en "Demokrasi Meydanı" olarak adlandırılan, halkın farklı amaçları için toplanmasına olanak sağlayan, ayrıca konser alanına dönüşebilecek şekilde düzenlenmiştir.

Mevcutta varolan eğilme oluştantepe, "Özgürlük Tepesi" olarak adlandırılmış, kuzey ve güney yönünden giriş çıkışı sağlanmış, kuzey girişinin iki kıyanında AOÇ'un tarih sel gör sellerini içeren anı duvarları tasarlanmıştır. Kültürel aktivit eler in gerç ekleşmesi için planlanan kapalı alanlar, çevrede oluşturulacak yeşil dokuyubozmamakiçin, Özgürlük Tepesi'nin iç erisinde, yer altında tasarlanmıştır. Kapalı alanların; konferans salonu, toplantı odaları, eğitim amaçlı sınıflar ve atölyeler, bir ibadet mekanı (mevcut cami yerine) ve servis mekanlarını iç ermesi düşünülmektedir.

AOÇ Kültür Parkı'nın kuzey tarafında üst kotlarda yer alan Marmara Köşkü'nün çocukları için bir "Kültür ve Sanat Evi" olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı'nın girişleri ortak bir meydan olarak şekildedüzenlenmiştir. Her iki alanın iç erisinden de geçen Çubuk Çayı'nın her iki kıyanında yürüyüş yolları, köprüler ve amaçları kapsamında açık ve kapalı alanlar düzenlenmiştir. Traktör Fabrikası ve Türkiye Ziraat Donatım Tesisleri, hayvanat bahçesine hizmet edecek hayvan hastanesi ve hayvanat bahçesi yönetim yapıları olarak yeni den işlevlendirilecektir.

Kaynakça:

AN7363

Alpagut, L. (2010), "Atatürk OrmanÇiftliği'nde Ernst Egli'ninZleri: Planlama, BiraFabrikası, KonutlarveGelenekselBirHamam", METU JFA 2010/2, 27:2, s. 239-264, Ankara.

Özgüç, T., Akok, M. (1947), TTK Belleten, Cilt XI, sayı 41, sayfa 27-56 (Türkçe), Lev. I-XXIII, Ankara.